

1 De totstandkoming van deze Regionale Energiestrategie

Het initiatief om een Regionale Energiestrategie op te stellen, is genomen door de zeven samenwerkende gemeenten in Gooi en Vechtstreek. Bij de aftrap in januari 2017 is gekozen om de energieneutrale wijk als focus te kiezen en om stakeholders bij het opstellen van de Regionale Energiestrategie te betrekken.

Met de stakeholders zijn diverse gesprekken gevoerd. Allereerst een verkennend gesprek om het idee te polsen om als regio samen een energiestrategie op te stellen en als focus te kiezen voor de energieneutrale wijk. Vervolgens een verdiepend gesprek om de rol en bijdrage aan de regionale energietransitie aan te scherpen. Opeenvolgende versies van dit document zijn gedeeld met de stakeholders, waarbij aanvullingen en aanscherpingen verwerkt zijn in een volgende versie. Uiteindelijk heeft dit proces geleid tot het voorliggende document.

Parallel aan dit proces zijn in opdracht van de provincie Noord-Holland door onderzoeksbureau CE-Delft de mogelijkheden van een klimaatneutrale warmtevoorziening voor Gooi en Vechtstreek in kaart gebracht. Bij het opstellen van de Regionale Energiestrategie is gebruikt gemaakt van deze informatie. Naast deze informatie is ook gebruik gemaakt van de kennis en expertise van het Servicepunt Duurzame Energie in de provincie.

De rode draad in de gesprekken met alle stakeholders was dat iedereen:

- Enthousiast is over het idee om de energietransitie op te pakken op de schaal van de regio;
- De gekozen focus voor de energieneutrale wijk logisch vindt;
- Bereid is om een bijdrage te leveren en ook een bijdrage en rol voor zichzelf weggelegd ziet.

Het streven was om te komen tot een gezamenlijk opgestelde en gedragen Regionale Energiestrategie. Nu, dat is gelukt. Ter illustratie: het is niet voor niets dat de tekst van het document in de "wij-vorm" is geschreven. En wanneer in de tekst "we", "wij" of "onze" staat, dan duidt dat op de samenwerkende partners in Gooi en Vechtstreek die op basis van deze Regionale Energiestrategie samen op pad gaan.

Gooi en Vechtstreek, 24 november 2017

Inhoudsopgave

1	De totstandkoming van deze Regionale Energiestrategie	2
2	Onze energiestrategie in het kort: Samen op pad	4
3	Ter voorkoming van misverstanden	5
4	Onze identiteit.....	6
	Groen, creatief en monumentaal.....	6
	Onderscheidend in energie.....	6
5	Onze missie	6
6	Onze visie.....	7
	Schaalniveau van de regio optimaal gebruiken.....	7
	Energie verbinden met andere thema's.....	7
	Aan de slag in de wijk	7
	Positie kiezen, profiel maken	7
7	Onze analyse.....	8
	Opgave is een complexe uitdaging	8
	Gevoel van urgentie ontbreekt en bewustzijn is laag	8
	De markt is er nog niet klaar voor	8
	De gemeente heeft nog geen consistent beleid.....	8
	Transitie kost geld.....	8
	Besparen blijft topprioriteit	8
	Energie-infrastructuur wijzigt	9
	Bewoner is de sleutel	9
8	Onze agenda.....	11
	Voortschrijdende agenda	11
	Drie sporen.....	11
	Focus, samenwerken en financiering	11
9	Aan de slag met Wijkaanpak X.0.....	12
	Stap voor stap, wijk voor wijk	12
	In 2018 met de eerste wijken aan de slag.....	13
10	Eerste spoor: Basis op orde	14
	Bouwsteen 1: Breng de huidige situatie en opgaven in beeld	14
	Bouwsteen 2: Stel een regionaal transitieteam samen	14
	Bouwsteen 3: Zorg voor een basisbudget.....	14
	Bouwsteen 4: Investeer in externe oriëntatie.....	14
11	Tweede spoor: Aan de slag.....	15
	Bouwsteen 5: Vanaf nu aardgasvrije nieuwbouw	15
	Bouwsteen 6: Communicatie is een must	15
	Educatie	15
	Bouwsteen 7: Faciliteer de klantreis	15
	Bouwsteen 8: Aan de slag met collectieve warmte-opties	16
	Bouwsteen 9: Aan de slag met innovatieve aanpakken	16
	Innovatieve monumenten aanpak	16
	Innovatieve VvE aanpak	16
12	Derde spoor: Nader te onderzoeken.....	17
	Bouwsteen 10: Onderzoek naar potentiële energiebronnen.....	17
	Onderzoek de inzet van regionale pellets.....	17
	Onderzoek de potentie van ons watersysteem.....	17
	Onderzoek naar potentiële warmtebronnen	17
	Bouwsteen 11: Onderzoek de gewenste rol voor de energiecoöperaties.....	17
13	Onze samenwerking	18
	Bouwsteen 12: Onderzoek de gewenste structuur voor de regionale samenwerking	18
	Monitor de voortgang	18
14	Financiering.....	19
	Bouwsteen 12: Richt een regionaal fonds op.....	19
	Bouwsteen 13: Onderzoek nieuwe financieringsmodellen	19
	Gebouwwgebonden financiering	19
	Onderzoek de betaalbaarheid	19
15	De samenhang der dingen.....	20

2 Onze energiestrategie in het kort: Samen op pad

Even voorstellen

Wij zijn bewoner, netbeheerder, waterschap, gemeente, woningcorporatie en nemen onze verantwoordelijkheid voor de energietransitie in Gooi en Vechtstreek.

Waar willen we naar toe

De ambitie van Gooi en Vechtstreek is een energieneutrale regio. Alle in de regio benodigde energie wordt dan duurzaam opgewekt. Het is onze stip op de horizon waarbij we ons in eerste instantie richten op de gebouwde omgeving. Een enorme en complexe opgave: het betekent dat de gehele gebouwde omgeving inclusief ondergrond moet worden getransformeerd. Het gaat om duizenden woningen per jaar.

Onze vertrekpunten

- We organiseren de energietransitie op het schaalniveau van Gooi en Vechtstreek. Regionaal waar het kan, lokaal waar het moet.
- We zien de energietransitie als een gezamenlijke opgave. We hebben elkaar nodig.
- We wachten niet af maar gaan samen aan de slag waar we kansen zien.
- We maken het probleem niet groter, nieuwe ontwikkelingen zijn daar waar mogelijk aardgasloos.
- We proberen het thema energie zoveel mogelijk te verbinden met andere thema's.
- We trekken lering uit ervaringen elders opgedaan.
- We kennen een open organisatiestructuur. Wie wil aansluiten en wil bijdragen is welkom.
- Onze focus voor de komende jaren is de energieneutrale wijk.
- We haken aan op de ontwikkelingen om ons heen bij provincie en Rijk.
- We laten zien wat we doen en profileren ons als Gooi en Vechtstreek.

Groen, creatief en monumentaal

Gooi en Vechtstreek kenmerkt zich door een kwalitatief hoogwaardige woonomgeving, monumentaal en groen. De energietransitie heeft impact op deze kwaliteit. De kunst is om hier vanuit de energietransitie nieuwe dimensies aan toe te voegen en ja dat vraagt om creativiteit.

Onze focus: de energieneutrale wijk, de bewoner daarbij centraal

De bewoner is cruciaal is voor het welslagen van de energietransitie en de grootste opgave ligt in de gebouwde omgeving. De focus voor de komende jaren leggen we op de energieneutrale wijk.

Onze aanpak langs drie sporen

In gesprek met elkaar zijn we tot een Regionale Energiestrategie gekomen. Het is een document 'in progress' en zal in 2018 verder worden geconcretiseerd. Onze strategie kent een drietal sporen, namelijk:

1. *Basis op orde*

In 2018 brengen we de huidige situatie en opgaven in beeld. Ook spannen we ons in om voldoende middelen en capaciteit beschikbaar te stellen.

2. *Aan de slag*

We gaan op zoek naar een aantal locaties in Gooi en Vechtstreek waar we aan de slag gaan. Leren door te doen is ons motto. Op die manier maken we meters en doen we ervaring op. De locaties verschillen qua vraagstuk. Door af te stemmen met elkaar en slim gebruik te maken van het momentum en van ervaringen elders werken we aan oplossingen en doen we geen zaken dubbel. We communiceren dezelfde boodschap en wie aan de slag wil met zijn woning, wordt geholpen. En onze nieuwbouw is daar waar mogelijk vrij van aardgas. Besparen blijft topprioriteit.

3. *Nog nader te onderzoeken*

Sommige vraagstukken vergen nader onderzoek voordat we aan de slag kunnen. Zo kijken we naar de juiste rol voor de energiecoöperaties en naar de wijze waarop we onze samenwerking nader vorm willen geven. Verder onderzoeken we de potentie van de warmte – en energiebronnen in Gooi en Vechtstreek. Tot slot willen we beter in beeld brengen wat de ruimtelijke impact is en de consequenties zijn van de energietransitie voor ons huishoudboekje en onze leefomgeving.

Figuur 1: De drie onderkende sporen en bouwstenen

3 Ter voorkoming van misverstanden

Als het gaat om de energietransitie worden nogal wat begrippen gehanteerd. Deze begrippen zijn helaas niet eenduidig gedefinieerd en worden in de praktijk verschillend gebruikt. Om te voorkomen dat we elkaar verkeerd verstaan, lichten we in dit hoofdstuk het begrip energieneutraal nader toe.

Energieneutraal

Het begrip energieneutraal gebruiken wij voor de wijk en de regio. We spreken van een energieneutrale wijk en een energieneutrale regio.

Wij hanteren het begrip energieneutraal als een richtinggevend begrip. We starten bij ons zelf ("achter de voordeur en de eigen achtertuin") en kijken hoever we daar komen met het overschakelen op duurzame energie, stap voor stap. Vervolgens sluiten we oplossingen die buiten de wijk of regio liggen niet uit.

Dit sluit aan bij een studie die onlangs in opdracht van de MRA is gedaan. Uit deze studie blijkt dat het met de huidige beschikbare technieken niet mogelijk is om alle energie die in de regio wordt gebruikt ook binnen de regio duurzaam op te wekken.

4 Onze identiteit

Groen, creatief en monumentaal

Gooi en Vechtstreek is een ondernemende regio waarbinnen een hoge kwaliteit van leven en zorg centraal staat. Het gebied kenmerkt zich als een groenblauwe oase met een innovatief klimaat in een monumentale omgeving.

Gooi en Vechtstreek is strategisch gelegen tussen Amsterdam, Almere, Amersfoort en Utrecht en kent een diversiteit aan landschap, cultuurhistorie en creativiteit. Daarmee is het een aantrekkelijk vestigingsgebied met een hoog voorzieningenniveau.

Gooi en Vechtstreek, een unieke combinatie van wonen, werken en welzijn: groen, creatief, monumentaal.

Onderscheidend in energie

De meeste energie (ruim 70%) in de regio wordt gebruikt in de gebouwde omgeving. In de gebouwen waar gewoond en gewerkt wordt. De woningen zijn verantwoordelijk voor bijna de helft van het energiegebruik. (Ter vergelijking: In de provincie bedraagt het energiegebruik in de gebouwde omgeving maar 40%.)

Kortom het energiegebruik in de regio wordt in hoge mate bepaald door de bewoners. De reden dat de bewoner in onze aanpak centraal staat.

In 2014 bedroeg het totale energiegebruik in de Gooi en Vechtstreek ruim 15 PJ (PetaJoule). Om deze energie duurzaam op te wekken zijn ruim 700 grote windmolens nodig of circa 19 miljoen zonnepanelen.

Uit de rapportage van het Servicepunt Duurzame Energie van januari 2017.

5 Onze missie

In Gooi en Vechtstreek willen we binnen één generatie en beslist voor 2050 komen tot een energieneutrale regio. Alle in de regio benodigde energie wordt dan duurzaam opgewekt. Het is onze stip op de horizon waarbij we ons in eerste instantie richten op de gebouwde omgeving.

Aan het eind van de kabinetsperiode zullen nieuwe woningen en andere nieuwe gebouwen in de regel niet meer op gas verwarmd worden. Stapsgewijs zal ook de markt voor verduurzaming van de bestaande woningvoorraad op gang gebracht worden. Naarmate de expertise en ervaring in de bouwsector toenemen, zullen de kosten dalen en kan de verduurzamingsmarkt meer op eigen benen staan. De ambitie is dat aan het eind van de kabinetsperiode circa 50.000 nieuwbouwwoningen per jaar aardgasloos worden opgeleverd. Daarmee is in 2021 een substantieel deel van de jaarlijkse nieuwbouw en de woningvoorraad aardgasvrij.

Uit Vertrouwen in de toekomst, Regeerakkoord 2017 – 2021, VVD, CDA, D66 en ChristenUnie.

6 Onze visie

Onze missie geeft aan wat we willen. In onze visie geven we de manier aan waarop we onze missie waar gaan maken. Door de schaal van onze regio optimaal te gebruiken, door energie te verbinden met andere thema's, door aan de slag te gaan en door ons te profileren.

Schaalniveau van de regio optimaal gebruiken.

De energietransitie is een langjarig proces, een proces van lange adem waarbij we elkaar hard nodig zullen hebben. Het proces is alleen kansrijk op het schaalniveau van de regio. Voor een gemeente alleen is de opgave te complex.

In de Regio Gooi en Vechtstreek is gelukkig al sprake van een goede gemeentelijke samenwerking en in die zin ligt er een mooie basis om op voort te bouwen.

- Door de energietransitie op het niveau van de regio te organiseren zijn er meer middelen beschikbaar, om te komen tot een adequate aanpak.
- De regio heeft een overzichtelijk omvang, werkt op verschillende thema's samen en partijen weten elkaar snel te vinden.
- De regio is voldoende groot en divers om op verschillende plekken aan de slag te gaan en ervaringen uit te wisselen.
- De regio is aantrekkelijk en overzichtelijk voor externe partijen om concepten te beproeven en kennis en ervaring op te doen.

Met gemeenten, provincies, waterschappen en netbeheerders maken we per regio een plan voor verduurzaming van de gebouwde omgeving om te komen tot een programmatische aanpak met een optimale mix van energiebesparing, duurzame warmte en duurzame opwekking
Uit Vertrouwen in de toekomst. Reaerakkoord 2017 – 2021. VVD. CDA. D66 en ChristenUnie.

Energie verbinden met andere thema's

De energietransitie heeft vergaande consequenties. Duurzame energie heeft in vergelijking tot fossiele energie meer directe impact in de woon- en leefomgeving. Maar naast de "achtertuin" heeft de energietransitie ook impact "achter de voordeur". Van het gas af, betekent bijvoorbeeld ook anders koken en gaat ook over betaalbaarheid (energie armoede) en woonlasten.

Ook de kansen gaan verder dan duurzaamheid, zo zorgt de energietransitie voor (lokale) werkgelegenheid en creëert het nieuwe mogelijkheden op het gebied van zeggenschap en eigenaarschap.

Als regio kiezen we voor een integrale aanpak met energie als verbindend thema. Omdat het niet anders kan maar vooral omdat het kansen biedt die we willen verzilveren.

Aan de slag in de wijk

De missie is helder, de oplossing nog allerminst. Niets doen is echter geen optie, daarvoor is het probleem te urgent. Wij geloven sterk in leren door te doen. We zijn tenslotte niet voor niets een ondernemende regio.

73% van het energiegebruik zit in de gebouwde omgeving. Daar ligt ook de opgave. Onze focus is om die reden ook de energieneutrale wijk. De komende jaren gaan we op een aantal plekken (wijken/buurtten) concreet aan de slag. Aan de slag om stappen te zetten en resultaten te boeken. Aan de slag om te ontdekken en te leren. En aan de slag om duidelijk te maken dat het ons serieus is.

Positie kiezen, profiel maken

Iedere gemeente in Nederland moet aan de slag met de energietransitie. Als regio kiezen we ervoor om hierin onderscheidend te zijn. Onderscheidend in de manier van samenwerken (Als samenwerkende regio), onderscheidend door aanpak en uitstraling (Nu aan de slag) en onderscheidend door een scherpe focus te kiezen (De wijk staat centraal).

Met ons onderscheidende profiel – groen, creatief en monumentaal – zijn we een interessante regio waar ook andere partijen buiten de regio samen met ons stappen willen zetten. Onze regio profileert zich als proeftuin voor pilots op het gebied van energietransitie.

7 Onze analyse

Onze analyse is dat de opgave om verschillende redenen allerm minst eenvoudig is, dat besparen belangrijk is en blijft, dat de energie-infrastructuur ingrijpende wijzigingen zal ondergaan en bovenal dat de sleutel van succes bij de bewoner ligt.

Opgave is een complexe uitdaging

Gevoel van urgentie ontbreekt en bewustzijn is laag

Dat klimaatverandering een feit is als gevolg menselijk handelen (uitstoot van broeikasgassen), wordt door vrijwel niemand meer ontkend. Het in Parijs afgesloten klimaatakkoord is daar een mooi bewijs van. Toch ontbreekt het gevoel van urgentie nog bij de meeste mensen en zijn de meeste mensen helemaal niet bezig met zoiets als klimaatverandering.

Het is een 'enorme opgave' om van het gasverbruik af te komen, stelt het Hier Klimaatbureau. Want nu heeft 95 procent van de huishoudens nog een ketel om te stoken en te douchen. Dat dit op termijn verandert, is slechts bij 14 procent van de mensen bekend.

De markt is er nog niet klaar voor

Het merendeel van de bouw- en installatiebedrijven werkt nog conventioneel en doet weinig op het gebied van duurzame technieken. En als er al kennis in de markt is dan is deze kennis over het algemeen beperkt tot een aantal technieken. Consortia van bedrijven, die totaalconcepten aanbieden zijn er nog vrijwel niet. Doordat de vraag vanuit consumenten ook gering is, wordt ook de noodzaak niet gevoeld om op dit gebied te innoveren. Los van kennisniveau is ook de capaciteit bij de bouw- en installatiebedrijven volstrekt onvoldoende om de gewenste aantallen woningen per jaar te kunnen verduurzamen.

De gemeente heeft nog geen consistent beleid.

Het belang van duurzaamheid wordt weliswaar onderkend en in beleid verwerkt. Maar naast duurzaamheid kent de gemeente ook andere prioriteiten. Ook bij gemeenten zijn het nog vaak de financiën die de doorslag geven, waarbij bijvoorbeeld een maximale grondopbrengst de voorkeur krijgt boven een duurzaamheidsambitie of waarbij sociaal tegen duurzaamheid uitgeruild wordt. Het rijk legt de regiorol van de energietransitie op lokaal niveau bij de gemeente maar de wijze waarop deze vorm moet krijgen en welke middelen en instrumenten daarbij komen is nog onbekend.

Transitie kost geld

Een woning met een Cv-ketel is nog steeds de optie met de laagste maatschappelijk kosten (Op het moment CO2 echt een prijs krijgt, prijst deze optie zichzelf overigens wel uit de markt). De transitie naar een energieneutrale regio gaat dus ook geld kosten. Het is nog onbekend hoe en door wie deze rekening straks betaald gaat worden.

Juist omdat de energietransitie zich tot "achter de voordeur" voltrekt, zijn ook sociale innovaties nodig. En innovaties kosten zeker aan de voorkant altijd geld.

Besparen blijft topprioriteit

Het opwekken van duurzame energie vraagt veel ruimte en alleen al daarom is het belangrijk om de vraag naar energie te verminderen door in te zetten op besparen. Op het niveau van de regio is hiermee de afgelopen jaren al de nodige ervaring opgedaan. De wijkaanpakken en de inzet van het energieloket waren daarbij vooral gericht op het uitvoeren van losse maatregelen, zoals zonnepanelen, spouwmuur- en vloerisolatie en het begeleiden naar goede aanbieders.

Gelet op het belang van besparen dient binnen de regio een nieuwe wijkaanpak te worden ontwikkeld met als doel om vooral de warmtevraag in de woning sterk te verminderen. De grootste uitdaging ligt bij de individuele woningeigenaren. Vanuit de overtuiging dat een beweging vanuit de bewoners hierbij cruciaal is, zien we een belangrijke rol weggelegd voor lokale energiecoöperaties.

De huidige bespaaraanpak (Wijkaanpak 1.0) richt zich vooral op de doelgroep van de individuele woningeigenaar. Gelet op het totale energiegebruik van deze doelgroep een verstandig keuze. Neemt niet weg dat we nu dienen op te schalen naar alle andere doelgroepen (Verenigingen van

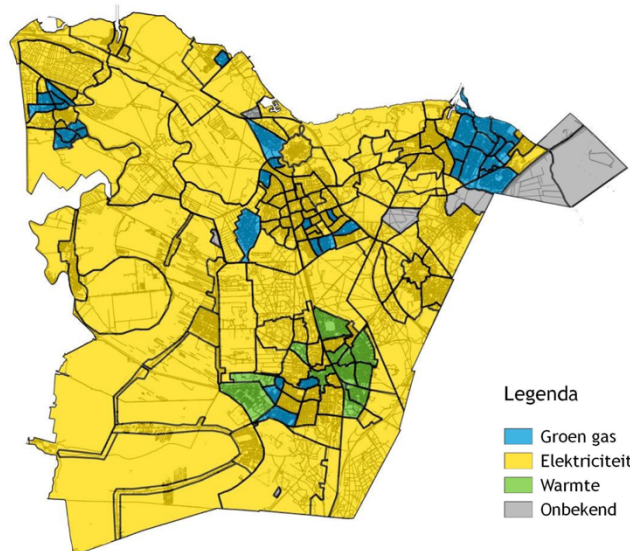
Eigenaren en woningcorporaties). Energiebesparing is op alle fronten van wezenlijk belang en is essentieel om ook in de toekomst comfortabel te wonen.

Energie-infrastructuur wijzigt

Duidelijk is dat het gebruik van aardgas uitgefaseerd wordt. Wat dit betekent voor de toekomstige energie-infrastructuur en hoe deze er straks uitziet, is echter nog allerminst duidelijk.

In opdracht van de provincie is door CE-Delft onderzoek gedaan naar de toekomstige energie-infrastructuur. In dit onderzoek wordt met name gekeken naar maatschappelijke kosten. Op basis van de laagste maatschappelijke kosten is het beeld anno 2050 voor Gooi en Vechtstreek dat de gasinfrastructuur vrijwel geheel verdwenen is. De infrastructuur is dan vrijwel geheel geëlektrificeerd met voor een beperkt aantal wijken nog mogelijkheden om warmte te leveren via een groen gas netwerk of een warmtenet.

Voor de duidelijkheid: het is een beeld op basis van huidige kennis en inzichten. Neemt niet weg dat het onderzoek duidelijk maakt dat de energie-infrastructuur in Gooi en Vechtstreek fors zal wijzigen.

Figuur 2: Een beeld van de toekomstige energie-infrastructuur in 2050. (Gooi en Vechtstreek zonder aardgas, CE Delft, juli 2017)

Met het wegvallen van het aardgas zal het elektriciteitsgebruik in de regio fors toenemen. Elektriciteit die zoveel als mogelijk (we streven immers naar een energieneutrale regio) binnen de regio duurzaam opgewekt moet worden. Het grootschalig opwekken van elektriciteit binnen de regio met windmolens of grote zonneweiden staat (nochtans) op gespannen voet met de ruimtelijke kernkwaliteiten van de regio.

In eerste instantie ligt de opgave op het duurzaam opwekken van elektriciteit binnen de mogelijkheden van de gebouwde omgeving. De oplossingsrichting richt zich op dubbel ruimtegebruik en stimulering van lokaal (coöperatief) eigenaarschap.

Bewoner is de sleutel

Met het wegvallen van de aardgasinfrastructuur reikt de energietransitie tot "achter de voordeur" van de bewoner. Het is de bewoner die bepalend is voor het succes van de energietransitie. In die zin is de energietransitie ook een sociale transitie.

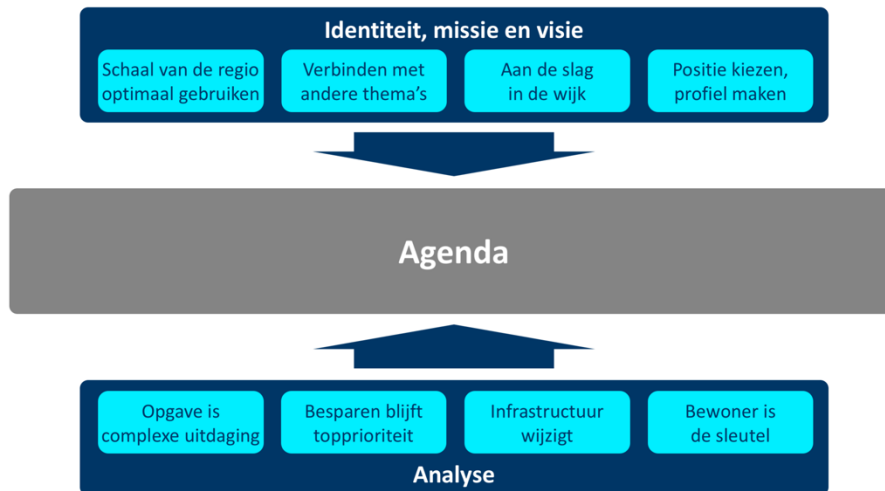
Het is van cruciaal belang dat de bewoner bij de aanpak in de regio centraal staat. Gelukkig zijn er binnen de regio steeds meer actieve bewoners die zich verenigen in een energiecoöperatie en zijn steeds meer mensen zich bewust dat er iets moet veranderen en dat er ook iets gaat veranderen.

Zeker tegen de achtergrond dat veel nog niet bekend is en er op technisch gebied veel ontwikkelingen gaande zijn, is het belangrijk dat transparantie en kwaliteit bij de aanpak centraal staan. En het allerbelangrijkste: dat de aanpak gedragen wordt door betrouwbare partners.

Het is evident dat de gemeenten de aanpak dragen. En al kiezen we heel nadrukkelijk voor de schaal van de regio, voor de bewoner blijft de gemeente het gezicht en aanspreekpunt.

8 Onze agenda

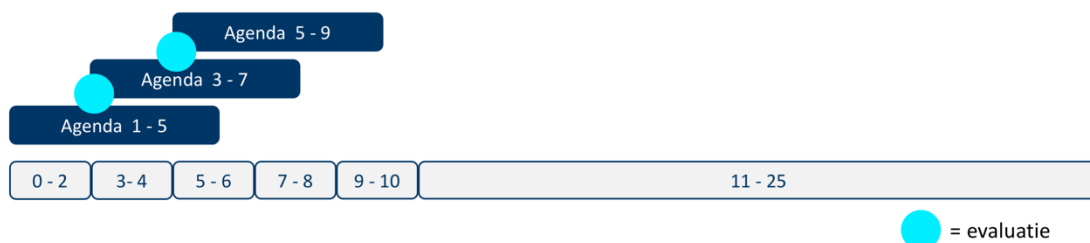
Uit onze missie en onze analyse volgt onze agenda

Figuur 3: Missie en analyse bepalen de agenda.

Voortschrijdende agenda

We voorzien een periode van één generatie (circa 25 jaar) voor de energietransitie in onze regio. Wat we in die periode allemaal gaan of moeten doen is nu nog niet precies bekend, veel is nog ongewis en ontwikkelingen gaan snel. Om die reden hebben we gekozen voor een voortschrijdende agenda. In deze agenda kijken en plannen we steeds vijf jaar vooruit en evalueren we elke twee jaar. Vervolgens stellen we onze agenda op basis van de evaluatie bij en voegen we twee jaren toe.

Figuur 4: De voortschrijdende agenda in beeld

Drie sporen

Onze agenda voor de komende vijf jaar bestaat uit drie sporen.

1. Allereerst de onderwerpen die randvoorwaardelijk zijn voor een succesvolle aanpak. Om die reden heet dit spoor: **Basis op orde**.
2. Vervolgens de onderwerpen waar we nu mee aan de slag kunnen alhoewel we de oplossing nog niet geheel gevonden hebben. De naam van dit spoor: **Aan de slag**.
3. Tot slot de onderwerpen waar we eerst meer over willen weten voordat we daar ook echt mee aan de slag kunnen. Dit spoor noemen we: **Nader te onderzoeken**.

Focus, samenwerken en financiering

Centraal op onze agenda staat de energieneutrale wijk en de daarbij behorende Wijkaanpak X.0. Onze focus, wijkaanpak X.0 valt onder het spoor- Aan de slag – en komt in een apart hoofdstuk aan de orde. Daarnaast zijn aparte hoofdstukken gewijd aan Samenwerken en Financiën.

9 Aan de slag met Wijkaanpak X.0

De wijk is de centrale bouwsteen in de onze energiestrategie, de focus. De naam Wijkaanpak X.0 duidt op ontwikkelingen die we rond de wijkaanpak verwachten, waarbij opgedane ervaringen leiden tot geheel nieuwe aanpakken en waarbij we niets uitsluiten. In 2018 zullen we overigens starten met Wijkaanpak 2.0. We spreken over wijken maar een wijk kan ook een buurt of zelfs een straat zijn.

De vanuit de praktijk te ontwikkelen wijkaanpak richt zich op een effectieve aanpak om de gehele wijk stapsgewijs naar een energieneutrale wijk te transformeren.

- De aanpak richt zich op alle betrokkenen: particuliere woningeigenaren, huurders en ondernemers en op alle gebouwen, van de individuele woning tot maatschappelijk en commercieel vastgoed.
- Het hoofddoel van de aanpak is weliswaar energieneutraliteit maar het doel is ook bij te dragen aan aspecten als klimaatadaptatie, betaalbaarheid, voorzieningenniveau, sociale cohesie, werkgelegenheid, langer zelfstandig wonen en veiligheid. Kortom de leefbaarheid van de wijk.

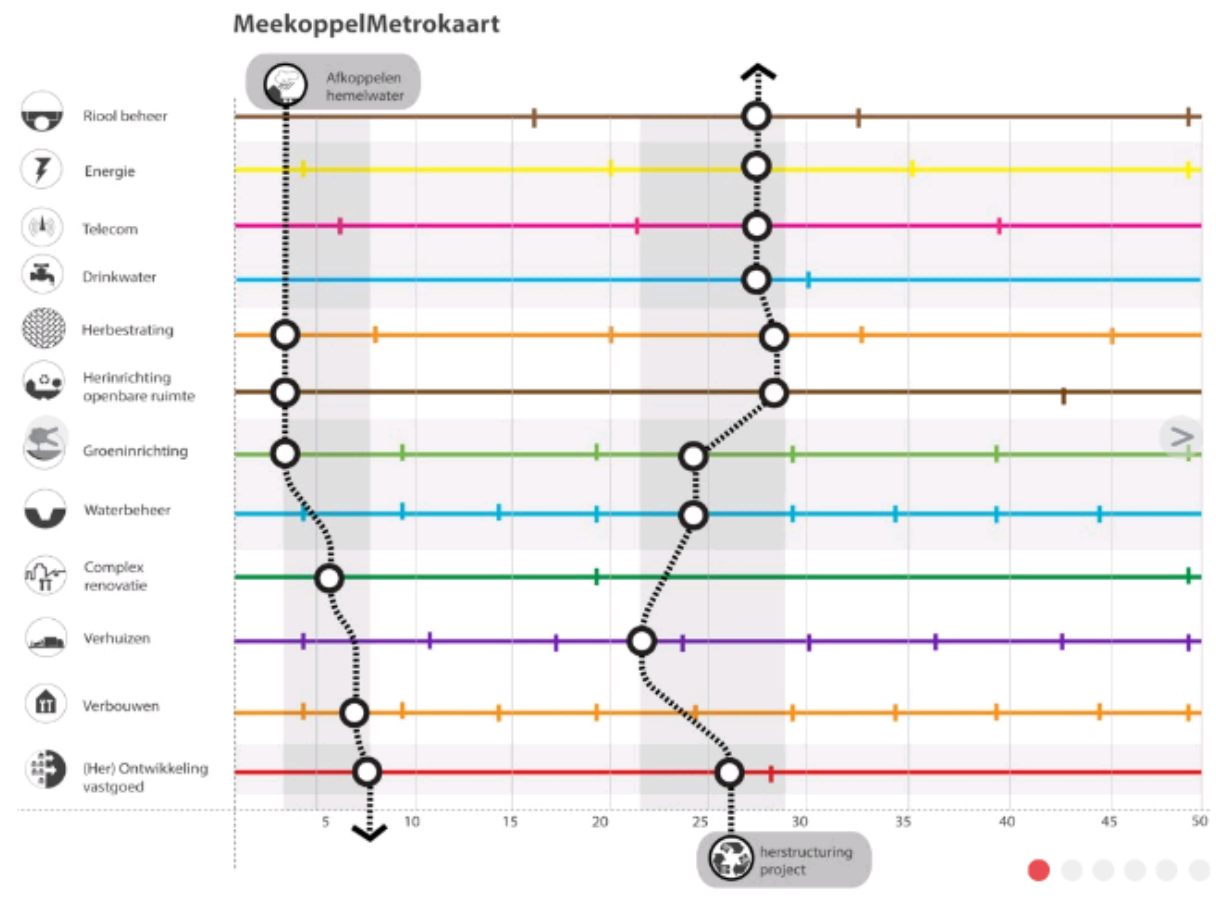
Zowel de energiecorporaties als de huurdersbelangenverenigingen zien voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd in de wijkaanpak.

Stap voor stap, wijk voor wijk

De transitie naar een energieneutrale regio en de daarmee samenhangende warmtetransitie wordt wijk voor wijk aangepakt. De volgorde van de wijken wordt sterk bepaald door:

1. De kenmerken van het bestaande vastgoed (bouwjaar, woningtype etc.).
2. Gepland onderhoud van de publieke infrastructuur, zoals gas, energie, water en riool in een wijk.
3. Geplande grootschalige renovatie of sloop/nieuwbouw in een wijk.
4. Actieve bewonersgroepen in een wijk.

Voor de punten twee en drie geldt dat als delen van de wijk dan toch op de schop gaan, dat een mooie aanleiding is om direct de energieneutrale wijk te agenderen. Dit idee is naar analogie van een metrostelsel gevisualiseerd in een MeekoppelMetrokaart.

Voor punt vier geldt om vooral aan te sluiten en gebruik te maken van wat bewoners willen. Naast de technisch-economische kant gaat het vooral om het sociaal-maatschappelijke proces. De mensen die op sociaal gebied al werkzaam zijn in de wijk gaan we zeker inzetten. De coördinatie in de wijk zal bij een aan te stellen buurtregisseur gelegd worden.

De kunst is om met een aantal kansrijke wijken dan wel buurten aan de slag te gaan en in de praktijk te ervaren wat werkt.

In 2018 met de eerste wijken aan de slag

Op dit moment zijn nog niet alle plekken waar we gaan starten exact bekend. Het beeld ziet er op dit moment als volgt uit:

A. De Hilversumse Meent (al gestart)

In deze wijk is al gestart. Initiatief ligt bij een aantal actieve wijkbewoners, waar de gemeente Hilversum op is aangehaakt. Ondersteuning is er vanuit Smart Energy Cities, een publiek-privaat samenwerkingsverband dat een integrale aanpak voor energietransitie op wijkniveau heeft ontwikkeld.

Het centrale vraagstuk: In welke mate zijn actieve bewoners een versneller?

Naast de Hilversumse Meent waar al gestart is, zijn er de volgende ideeën waar we concrete locaties voor zoeken. Onderstaand de ideeën waar nu aan gedacht wordt.

B. Wanneer de openbare ruimte op de schop gaat (idee)

In de gemeente Huizen wordt de komende jaren in een aantal buurten de openbare ruimte volledig nieuw en klimaatadaptief ingericht. Directe aanleiding is de vervanging van het rioolstelsel. Idee is om te kijken of het moment van een grote ingreep in de openbare ruimte niet ook het moment is om het gesprek over de energietransitie in de wijk op te starten. Kansen benutten als de wijk op de schop gaat. Dit idee sluit aan op de gedachte achter de MeekoppelMetrokaart

Het centrale vraagstuk: In welke mate is klimaatadaptatie in te zetten als versneller.

C. Werken met een Energiebestemmingsplan (idee)

Een energiebestemmingsplan gaat zowel over elektriciteit als over warmte. Het plan geeft aan op welk moment de wijk op welke energievoorziening over zal stappen. Op basis van een energiebestemmingsplan kunnen broneigenaren, netbeheerders en woningbezitters gericht investeren in de energietransitie. Belangrijke keuzes over de warmtevoorzieningen gaan over:

- Collectief versus individueel systeem;
- Hoge, lage of midden temperatuur;
- Aanleg van nieuwe infrastructuur (warmtenet);
- Fasering en het vermijden van desinvesteringen in het gasnet;
- Uitbreiding van de capaciteit van het elektriciteitsnet.

Het centrale vraagstuk: In welke mate werkt een gedegen analyse en plan als versneller.

D. Innovaties in het riool (idee)

In en rond het riool zijn een aantal innovaties mogelijk. Het terugwinnen van energie uit het riool al dan niet in combinatie met Nieuwe Sanitatie in een bestaande wijk lijkt een kansrijke innovatie. Gezocht wordt naar een wijk waar een rioolvervanging op stapel staat in combinatie met grootschalige renovatie. Hierbij biedt een renovatie vanuit corporatiebezit waarschijnlijk de meeste kansen.

Het centrale vraagstuk: In welke mate werkt innovatie als versneller.

10 Eerste spoor: Basis op orde

Het fundament, de randvoorwaarden voor een succesvolle aanpak.

Bouwsteen 1: Breng de huidige situatie en opgaven in beeld

In 2018 brengen alle partners de huidige situatie en opgaven in beeld.

Voor de woningcorporaties geldt de binnen Aedes gemaakte afspraak dat iedere corporatie in 2018 een vastgesteld plan heeft gemaakt om in 2050 een CO2-neutraal woningbezit te hebben. De corporatie kan dit einddoel via verschillende scenario's invullen, afhankelijk van lokale mogelijkheden en afspraken. Door deze verduurzamingsoperatie kan de betaalbaarheid worden verbeterd (dalende of in elk geval gelijkblijvende woonlasten). De scenario's komen ook terug in afspraken die met gemeenten worden gemaakt over de energietransitie per wijk.

Voor de gemeenten geldt dat na maart 2018 de collegeakkoorden voor de nieuwe colleges geschreven worden. Het is belangrijk dat als het gaat om de energietransitie in deze collegeakkoorden bij voorkeur dezelfde passages worden opgenomen. Een noodzakelijke basis voor een adequate uitvoering van de Regionale Energiestrategie.

Bouwsteen 2: Stel een regionaal transitieteam samen

De samenwerkende gemeenten in de regio zullen het voortouw nemen om op het niveau van de regio een transitieteam te formeren. Op basis van de huidige situatie en de voorliggende opgave zal de grootte van dit transitieteam bepaald worden.

Op termijn kan dit team uitgebreid worden met expertise van andere maatschappelijke partners (Waterschap, woningcorporaties, netwerkbeheerders) en externe experts.

Bouwsteen 3: Zorg voor een basisbudget

Voor het spoor – Basis op orde – is een basisbudget vereist. De insteek van de samenwerkende gemeenten in de regio is om dit basisbudget structureel voor hun rekening te nemen. Op basis van de huidige situatie en de voorliggende opgave zal de grootte van dit basisbudget bepaald worden.

Bouwsteen 4: Investeer in externe oriëntatie

Gooi en Vechtstreek maakt onderdeel uit van de MRA-regio (Metropool Regie Amsterdam) waar ook de twee provincies Noord-Holland en Flevoland deel van uitmaken. En Gooi en Vechtstreek grenst aan de provincie Utrecht. Op het gebied van energiebesparing wordt sinds 2014 vrij intensief samengewerkt met de regio Eemland. Het behoeft geen betoog: Gooi en Vechtstreek ligt in een perfecte omgeving, waar we optimaal gebruik van willen maken. Een mooi voorbeeld is het in opdracht van de provincie uitgevoerde project - Warmtevraag in Transitie – waar we dankbaar gebruik van hebben gemaakt. Maar ook de ateliers georganiseerd door de MRA leveren interessante en bruikbare informatie op.

En ook landelijk speelt er van alles. De energietransitie en vooral de wamte/gas transitie is "hot". Het is bijna ondoenlijk om van alle ontwikkelingen op de hoogte te blijven en daarin de juiste keuzes te maken. Ook om die reden is het belangrijk de krachten in de regio te bundelen en de contacten met onze omgeving en onze netwerken slim te organiseren.

We willen onze regio neerzetten als proeftuin voor pilots op het gebied van energietransitie en willen daarbij gebruik maken van externe expertise en middelen. Om de slaagkans daarvan te vergroten gaan we investeren in externe oriëntatie: Weten wat er in onze omgeving speelt, waar kansen liggen en hoe deze verzilverd kunnen worden.

11 Tweede spoor: Aan de slag

Meters maken en ervaring op doen.

De wijkaanpak X.0 is onderdeel van dit spoor en is beschreven in hoofdstuk 8.

Bouwsteen 5: Vanaf nu aardgasvrije nieuwbouw

Het is om verschillende redenen uitermate belangrijk dat in de regio alles wat nieuw wordt gebouwd zonder aardgasaansluiting wordt opgeleverd.

- Belangrijk omdat de opgave bij nieuwbouw vele malen makkelijker en goedkoper is dan bij de bestaande bouw.
- Goed voorbeeld doet goed volgen: door alle nieuwbouw aardgasvrij te bouwen, breng je een beweging op gang die de bestaande bouw beïnvloedt.
- Het gaat om de geloofwaardigheid van de Regionale Energiestrategie. Als het ons niet lukt om onze nieuwbouw zonder aardgasaansluiting te bouwen, hoe serieus worden we dan nog genomen met onze bewering dat iedereen straks van het aardgas af moet.

We spreken af om vanaf nu daar waar mogelijk de nieuwbouw aardgasloos te bouwen. En we spreken ook direct met elkaar af om vanaf nu waar mogelijk ook minimaal energieneutraal te bouwen. Op die manier zorgen we ervoor dat het probleem niet groter wordt en dat we ons volledig kunnen richten op de bestaande bouw.

Bouwsteen 6: Communicatie is een must

De boodschap dat deze regio in één generatie transformeert naar een energieneutrale regio dient consequent en continu verteld te worden. Bijzondere aandacht naar de consequenties hiervan en het handelingsperspectief.

De conferentie van 24 november 2017 is de aftrap van de Energiestrategie.

In eerste instantie zal de communicatie zich vooral richten op bewustwording en het verstrekken van informatie (ook over wat nog niet bekend is). Waar mogelijk zal aangehaakt worden bij landelijke informatie, publicaties en campagnes.

Daarnaast gaat het om het bieden van handelingsperspectief (Wat kan ik al doen?) en het geven van voorbeelden en vooral het zichtbaar maken van resultaten en successen in de regio.

Educatie

Gooi en Vechtstreek werkt aan bewustwording bij toekomstige generaties door educatietrajecten voor jeugd en jongeren. Omgevingseducatie biedt lessen over natuur-, milieu- en erfgoededucatie in Gooi en Vechtstreek. Er wordt onderzocht hoe vanuit de strategie de verbinding naar het onderwijs in de regio en naar de regionale (opleidings)bedrijven kan worden gelegd.

Bouwsteen 7: Faciliteer de klantreis

Vanuit de filosofie dat besparen altijd verstandig is, dient er een aanbod in de regio beschikbaar te zijn voor elke bewoner die aan de slag wil met het besparen van energie. In feite moet de gehele klantreis van de bewoner (Activeren, geven van onafhankelijk advies, uitvoeren van maatregelen en opleveren en nazorg) gefaciliteerd worden. Deze ondersteuning moet aan de volgende eisen voldoen:

- Gericht op het uiteindelijk komen tot een aardgasvrije woning.
- Zowel online als offline te bezoeken.
- Onafhankelijk en kwalitatief advies.
- Aanbod van regionale bedrijven.

Op onderdelen van deze klantreis is nu al voorzien. Het gaat er nu om dit uit te bouwen tot een samenhangend en complete dienst.

De lokale energiecoöperaties hebben samen het initiatief genomen om te komen tot een regionaal ontwikkelcentrum duurzaamheid. Dit lokaal ontwikkelcentrum duurzaamheid kan een rol vervullen bij het faciliteren van de klantreis.

Deze bouwsteen sluit goed aan bij onderdelen uit het nieuwe provinciale programma – Verduurzaming bestaande woningvoorraad Noord- Holland.

Bouwsteen 8: Aan de slag met collectieve warmte-opties

Alliander Duurzame Gebiedsontwikkeling (DGO) coördineert in Hilversum een zevental projecten waarbij gekeken wordt naar een collectieve warmtevoorziening. Interessant omdat de projecten heel divers zijn. Zo wordt er gekeken naar:

- De uitbreiding van een bestaand warmtenet;
- De verduurzaming van de warmtebron van een bestaand net;
- Een nieuw lage temperatuur warmtenet voor nieuwbouw;
- Een duurzaam alternatief voor (collectieve) gasketels;
- Een duurzaam warmtenet in combinatie met andere oplossingen zoals All-electric en Nul-op-de-meter;
- Een warmtenet voor het balanceren van meerdere gekoppelde WKO's (Warmte Koude Opslag).

Naast de zeven concrete projecten wordt er door DGO onderzocht in hoeverre deze "losse" collectieve warmteoplossingen onderling verbonden kunnen worden in een warmte(transport)net. Doel hiervan is om de robuustheid en leveringszekerheid te vergroten.

Alliander DGO draagt zorg dat ervaringen opgedaan in deze zeven projecten gerapporteerd en gedeeld worden. De verwachting is namelijk dat er meer plekken in de regio zijn waar de "Hilversumse oplossingen" bruikbaar en toepasbaar kunnen zijn.

Deze praktische bottom-up benadering vanuit de "losse" collectieve warmteoplossingen wordt vervolgd en gecompleteerd door een verkenning op het schaal van de regio naar de mogelijkheden om deze "losse" projecten te verbinden.

Bouwsteen 9: Aan de slag met innovatieve aanpakken

Innovatieve monumenten aanpak

Een van de kenmerken van de regio betreft het groot aantal monumenten en monumentale panden. Monumentaal is een kernkwaliteit van onze regio en de energietransitie heeft impact op deze kwaliteit. De kunst is om aan deze kwaliteit vanuit de energietransitie nieuwe dimensies toe te voegen.

In het kader van - Energiebesparen Gooi en Vecht- is om die reden al nagedacht over een innovatieve aanpak (inclusief unieke product-markt-combinaties) voor Beschermende Gezichten en Monumenten. Met deze innovatieve aanpak gaan we de komende jaren aan de slag en ervaring op doen.

Innovatieve VvE aanpak

De samenwerkende gemeente in Gooi en Vechtstreek zijn gestart met een VvE Platform. Doel is om Verenigingen van Eigenaren in Gooi en Vechtstreek langjarig te begeleiden in hun stapsgewijze verduurzaming naar levensloopbestendige, duurzame woningen. De begeleiding bestaat uit voorlichting, training en advisering.

We bundelen onze kracht met VvE Belang, 035Energie i.o., 033Energie, Stichting Happy Balance, Rabobank, Hogeschool Utrecht en opleidingscentra Bouwmensen en Installatiemensen.

12 Derde spoor: Nader te onderzoeken

Veel belovend en nader onderzoeken.

Bouwsteen 10: Onderzoek naar potentiële energiebronnen

Onderzoek de inzet van regionale pellets

Uit het onderzoek van CE-Delft wordt op grond van de laagste maatschappelijke kosten een grote bijdrage in de energietransitie voor onze regio toegekend aan de inzet van biomassa in de vorm van pellets.

We voorzien weliswaar geen grootschalige inzet van houtpellets voor Gooi en Vechtstreek maar sluiten niet uit dat houtpellets voor een aantal locaties wellicht een interessante optie is. Vanuit het uitgangspunt van een energieneutrale regio dient de herkomst van de houtpellets wel Gooi en Vechtstreek te zijn. Op die manier voegen we een nieuwe economische drager toe aan ons landschap. Kortom voldoende reden voor onderzoek.

In dit onderzoek kijken we naar de mogelijkheden van een regionale infrastructuur voor houtpellets. Onderzoeksvragen daarbij zijn:

1. Hoeveel biomassa is er in de regio beschikbaar?
2. Is er een businesscase mogelijk voor het op regionale schaal produceren van houtpellets op basis van uit de regio afkomstige biomassa?
3. Wat zijn interessante doelgroepen en toepassingen (individueel en collectief)?
4. Wat zijn interessante locaties?
5. Wat zijn de effecten op de luchtkwaliteit? en de effecten van transport?

Onderzoek de potentie van ons watersysteem

Vanuit de waterketen kan op verschillende wijze een bijdrage aan de energietransitie geleverd worden.

- Energie uit de zuiveringen, waarbij voor de regio eigenlijk alleen de warmte uit het effluent (gezuiverde afvalwater) interessant is (Biogas is feitelijk niet aan de orde omdat het rioolslib in Amsterdam West verwerkt wordt).
- Riothermie, waarbij de warmte uit het riool benut wordt. In het geval ook ingezet wordt op Nieuwe Sanitatie (waarbij aan de bron een scheiding plaatsvindt tussen grijs en zwart water) kan er energie (warmte) onttrokken worden uit het grijze water. Uit het zwarte water kunnen biogas en grondstoffen (zoals fosfaat) worden teruggewonnen.
- Oppervlaktewater. Oppervlaktewater kan ingezet worden om WKO-installaties te re-generen of als bron van energie waarmee gebouwen zowel van warmte als koude kunnen worden voorzien.

Onderzoek naar potentiële warmtebronnen

In bouwsteen 8 wordt gekeken naar collectieve warmte oplossingen. Of collectieve warmte oplossingen kansrijk zijn, hangt mede af van de beschikbaarheid van warmtebronnen. In deze bouwsteen wordt al gekeken naar biomassa en naar het watersysteem.

Een andere warmtebron zou geothermie kunnen zijn. Op dit moment wordt geothermie niet als kansrijk voor onze regio beschouwd. In onze omgeving worden een drietal proefboringen naar geothermie voorzien. De resultaten die dit oplevert zullen het beeld aangaande geothermie voor onze regio mogelijk wijzigen.

En andere optie is de beschikbare restwarmte bij bedrijven. Het idee is om een verkenning hiernaar door de omgevingsdienst uit te laten voeren.

Bouwsteen 11: Onderzoek de gewenste rol voor de energiecoöperaties

Er is een aantal energiecoöperaties (samenwerkingsverbanden van actieve bewoners) in de regio actief. We geloven dat de inzet van energiecoöperaties belangrijk is voor het welslagen van de energietransitie in onze regio. De vraag is hoe deze inzet vorm gegeven dient te worden en welke rol voor de energiecoöperaties hierbij weggelegd is.

Vooruitlopend op deze vraagstelling hebben de lokale energiecoöperaties samen het initiatief genomen om te komen tot een regionaal ontwikkelcentrum duurzaamheid, dat lokaal ondersteunt, versterkt en aanvult. Dit samenwerkingsverband dient er enerzijds voor te zorgen dat de lokale

energiecoöperaties – waar nodig samen met andere lokale partners - toegerust zijn voor hun rol en anderzijds dat de wijkaanpak en de klantreis optimaal gefaciliteerd worden.

Op dit moment is nog niet in elke gemeente een energiecoöperatie en ook hebben niet alle huidige energiecoöperaties dezelfde rol. Een idee is dat het regionaal ontwikkelcentrum duurzaamheid waar nodig gemeenten ondersteunt bij het opzetten van een energiecoöperatie en de bestaande energiecoöperaties ondersteunt om toegerust te zijn voor de wijkaanpak en de klantreis.

13 Onze samenwerking

De totstandkoming van deze Regionale Energiestrategie beschouwen we als een opmaat voor de toekomstige samenwerking waarbij de uitvoering centraal staat.

Nadat de Regionale Energiestrategie op 24 november is gepresenteerd en bekrachtigd, gaan we over naar de fase van het daadwerkelijk vormgeven en uitvoeren van de energietransitie. Vanzelfsprekend is dit proces al veel eerder gestart. Wat nieuw is, is de wijze waarop we dat gaan doen: Binnen de regio, in samenhang en in samenwerking met elkaar!

Bouwsteen 12: Onderzoek de gewenste structuur voor de regionale samenwerking

In eerste instantie zal onze agenda gecoördineerd worden door de samenwerkende gemeenten in de regio. Daardoor kan direct gestart worden maar het is heel nadrukkelijk een opstap naar een daadwerkelijke samenwerkingsstructuur. De regionale samenwerking met verschillende stakeholders dient daarvoor de gewenste vorm te krijgen.

Juist omdat de energietransitie iedereen raakt en ook velen een bijdrage dienen te leveren, zijn er in het land ook al (praktijk)voorbeelden bekend waar de samenwerking met verschillende stakeholders vorm is gegeven. Zo werkt Hilversum aan een Energieplatform, werkt men in Brabant met een Energieschap en is in de Achterhoek voor een coöperatieve samenwerkingsvorm gekozen. Kortom genoeg externe inspiratie om tot een geschikte samenwerkingsvorm voor Gooi en Vechtstreek te komen.

In januari zal er een "tafel" met alle stakeholders georganiseerd worden, waarbij ook de gewenste samenwerkingsstructuur onderwerp van gesprek zal zijn.

Monitor de voortgang

In hoofdstuk 8 hebben we stilgestaan bij het hoe en waarom van onze voortschrijdende agenda. Voorwaarde hiervoor is een goede rapportage, waarin de voortgang gemeten wordt aan de hand van vooraf afgesproken indicatoren. Indicatoren die tot de verbeelding spreken en aansluiten op de belevingswereld van de bewoners.

Afhankelijk van de keuze van de indicatoren zal indien nodig de "nulsituatie" bepaald worden.

14 Financiering

De overgang van fossiel naar duurzaam kost geld. Vooralsnog is veel maatschappelijk geld nodig waar overigens ook vele maatschappelijke baten tegenover staan.

In het eerste spoor – Basis op orde – is al aangegeven dat een basisbudget op regioniveau vereist is. Maar met alleen een basisbudget redden we het niet.

Bouwsteen 12: Richt een regionaal fonds op

Verschillende gemeenten in de regio kennen al (of werken aan) een duurzaamheidsfonds, waarbij maatschappelijk geld beschikbaar is voor projecten en maatregelen op het gebied van duurzaamheid.

Voorstel is om als eerste stap deze fondsen samen te voegen tot een regionaal fonds. Deze eerste stap is belangrijk omdat de regio daarmee allereerst laat zien dat ze de samenwerking op regionaalniveau serieus neemt. En ten tweede geeft Gooi en Vechtstreek daarmee blijk van eigen kracht.

Tegelijkertijd met het zetten van bovengenoemde eerste stap, wordt contact gezocht met andere partners en fondsen om ook bij te dragen en daarmee het "regiogeld" in het fonds te verveelvoudigen.

Bouwsteen 13: Onderzoek nieuwe financieringsmodellen

Gebouwgebonden financiering

Voor particuliere woningeigenaren zijn er forse kosten verbonden aan het verduurzamen van de woning. Dit is een van de redenen waarom de transitie in de particuliere sector nog nauwelijks van de grond komt. Een van de maatregelen om hier iets aan te doen is de gebouwgebonden financiering (Ook opgenomen in het regeerakkoord). Hierbij is de financiering niet aan de woningeigenaar maar aan de woning gekoppeld.

Uitgewerkt zal worden welke vormen van gebouw-gebonden financiering gebruikt zullen worden om besparingsopties aantrekkelijk te maken voor particuliere woningeigenaren. Financiering kan plaatsvinden door pensioenfondsen of banken die een lening verstrekken om te investeren in verduurzaming. Aflossing en rente worden betaald uit de besparing op de energiekosten. Indien de lening kan worden gekoppeld aan de woning, worden grotere investeringen met een langere looptijd aantrekkelijk en blijft het risico voor de woningeigenaar en de financiers beperkt waardoor risico-opslagen ook beperkt blijven. Indien nodig wordt de Wet Financieel Toezicht en bepalingen in het Burgerlijk Wetboek rond de bescherming van de consument bij financiering aangepast
Uit Vertrouwen in de toekomst, Regeerakkoord 2017 – 2021, VVD, CDA, D66 en ChristenUnie.

In de regio wordt gewerkt aan een initiatief om de gebouwgebonden financiering te combineren met de invoering van een baatbelasting. Gooi en Vechtstreek opteert voor een pilot hiervoor.

Onderzoek de betaalbaarheid

Om de energietransitie tot een succes te maken, moet helder zijn waar de rekening straks terecht komt. Dat de transitie "pijn" gaat doen is helder, vraag is alleen hoe deze "pijn" te verdelen. Voor zowel huurders als particuliere woningeigenaren is betaalbaarheid een belangrijk issue. Waar nodig en gewenst dienen aanvullende maatregelen genomen te worden. Willen deze effectief zijn dan is inzicht en dus nader onderzoek een vereiste.

15 De samenhang der dingen

Figuur 6: De samenhang tussen de onderkende bouwstenen met enerzijds onze identiteit, missie en visie en anderzijds onze analyse.